

BRIEFING PAPER WHISTLEBLOWER PROTECTION IN THE EU

Брифинг – сигнализиране за нередности и защита на свидетелите в България

Въведение

Въпреки нарастващия обществен и политически интерес по въпроса през последните години, в България няма обособено законодателство по отношение на защитата на хора, сигнализирали за нередности, нито каквато и да било формална юридическа дефиниция на това действие. Някои правни разпоредби позволяват на служители, подложени на репресивни мерки, несправедливо уволнени или тормозени, да получат компенсация. Но дали това се отразява положително и на хората, докладвали за нередности, не е ясно.

Някои от информаторите и други лица, докладвали нарушения, са изправени пред обвинения за клевета, а на няколко от тях обвиненията са свалени.

Закони, институции и процедури

Единственият закон, осигуряващ адекватна защита, е административно-процесуалният кодекс, прокаран през 2006 година. Тази мярка позволява на частни лица и организации да докладват за злоупотреба с власт, корупция и други незаконни или неподходящи дейности, които засягат държавни или обществени интереси. Законът, обаче, се отнася само за нарушения в публичния сектор, като в него липсва конкретна защита на поверителността, а закрила от преследване се предоставя само лица, подали доклади в съответствие със закона.

Работниците от частния сектор нямат точно определени защиты, освен общата разпоредба на трудовото законодателство, която предоставя на работниците право на обезщетение, в случай, че са третирани несправедливо.

Българският Кодекс за корпоративно управление дава основни насоки за създаване на прозрачни и честни бизнес практики, но не регулира вътрешното сигнализиране за нередности. Много държавни институции са създали вътрешни механизми. Като цяло, възможностите да се докладва неправомерно поведение на работното място на външни лица са недостатъчни, тъй като не съществува агенция, предназначена да се справи с разкритията.

Законът за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси има рамка, която да докладва държавни служители, нарушаващи правилата.

Ефективността на тези и подобни правни постановления остава под въпрос.

Скорошни или текущи инициативи и тенденции

През 2013 година бяха предприети действия за установяване на правила и процедури за инспекторати в рамките на министерствата, получаващи сигнали за корупция. Независимостта на тези инспекторати е неясна.

През 2014 година правителственият Център за превенция и противодействие на корупцията и организираната престъпност пусна задълбочено проучване, чиято цел е да послужи като основа на потенциални реформи. Оттогава обаче няма видим прогрес в тази насока.

Случаи на лица, сигнализирали за нередности

Случаят със софийския полицаи Константин Иванов получи голямо медийно внимание през 2011 година. Иванов бе принуден да подаде оставка след 20-годишен стаж, след като показа на бял свят парични вноски за Министерството на вътрешните работи, получени от различни податели. Вноските са били предназначени за предотвратяване на глоби от нарушения по пътищата. Европейската комисия разкритикува тази практика, която министър-председателят Бойко Борисов обеща да премахне.

От 2004 година насам Бойко Атанасов, бивш следовател от Българската прокуратура, е излагал на показ предполагаеми незаконни практики в рамките на институцията. Те включват схема за натиск на нашумели политици и бизнесмени чрез незаконно подслушване и манипулиране на неразкрити престъпления. Като отмъщение, самият Атанасов е бил наблюдаван. Разследванията са в ход от средата на 2016 година.

Няколко лица, подали сигнали и обвинени в клевета, са със свалени обвинения по реда на Административно-процесуалния кодекс; сред тях са и такива, издали лошо управление на общинската собственост (2013 г.) и докладвали опасения в полицейска агенция (2011).

Правителствена агенция, следяща конфликта на интереси, е получила разкрития, водещи до санкционирането на държавни служители.

Данни и статистика

Тъй като в България няма правителствена агенция, която да проследява случаите на информиране, броят на такива случаи на година и резултатите от тях не са ясни. Много сведения са направени анонимно и са изпратени до отделни министерства и институции.

Общественото мнение относно информаторите

В очите на обществеността, подателите на сигнали са възприемани най-вече като предатели и доносници заради историческите обстоятелства. Служители и от публичния, и от частния сектор, обикновено се опасяват от уволнение или преследване, ако подадат сигнал, а мнозина чувстват, че докладите им няма да окажат въздействие. Анонимното подаване на сигнали е във възход през последните години.

Възможности и научни центрове

Центърът за превенция и противодействие на корупцията и организираната престъпност е провел подробно проучване на настоящите рамки и възможности за подобрене.

Няколко неправителствени организации в момента работят върху проблемите около подаването на сигнали за нередност. Transparency International България има център за застъпничество и юридически консултации, в който служителите и гражданите могат да сигнализират за нарушения. Фондация РискМонитор започна местен проект в София и следи въпросите около прозрачността и борбата с корупцията като цяло. Няколко български журналисти, изследователи и активисти са членове на Югоизточна Коалиция Европа за защита на подателите на сигнали, която се застъпва за по-силни права на сигнализиращите за нередности в целия регион.